

QOLDIQLAR YORDAMIDA BA'ZI INTEGRALLARNI HISOBLASH

Kalbaev Sultanbek Nazerbaevich - stajer o'qituvchi
Matimova Xurliman Aleuatdinovna - stajer o'qituvchi
Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Kompleks o'zgaruvchili funktsiyalar integralini hisoblash haqiqiy o'zgaruvchili funktsiyaning integralini hisoblashdan anchagina murakkab va qiziqarli, va buning ko'pgina usullari bisyor, ammo integrallarni hisoblashda qoldiqlar nazariyasining asosiy teoremlaridan foydalanib yechish bizga birmuncha yengilliklar beradi va quyidagi misollarni qarab o'tamiz.

1-misol. Integralni hisoblang $\int_{|z|=1} z \operatorname{tg} \pi z dz$.

Yechilishi: $f(z) = z \operatorname{tg} \pi z$ funksiya $|z| < 1$ doirada $z = \frac{1}{2}; z = -\frac{1}{2}$ nuqtalaridan boshqa barcha sohadasida analitik funksiya. Bizga ma'lumki, bu nuqtalar funktsiyaning oddiy polyuslari bo'lganligi sababli quyidagilarni topamiz:

$$1) \operatorname{resf}\left(\frac{1}{2}\right) = \frac{\sin \pi z}{(\cos \pi z)'} \Big|_{z=\frac{1}{2}} = \frac{\sin \pi z}{-\pi \sin \pi z} \Big|_{z=\frac{1}{2}} = -\frac{1}{\pi}$$

$$2) \operatorname{resf}\left(-\frac{1}{2}\right) = \frac{\sin \pi z}{(\cos \pi z)'} \Big|_{z=-\frac{1}{2}} = \frac{\sin \pi z}{-\pi \sin \pi z} \Big|_{z=-\frac{1}{2}} = -\frac{1}{\pi}$$

Qoldiqlar haqida asosiy teorema muvofiq

$$\int_{|z|=1} z \operatorname{tg} \pi z dz = 2\pi i \left(\operatorname{resf}\left(\frac{1}{2}\right) + \operatorname{resf}\left(-\frac{1}{2}\right) \right) = 2\pi i \left(-\frac{2}{\pi} \right) = -4i.$$

2-misol. Integralni hisoblang $\int_{|z-i|=1} \frac{e^z dz}{z^4 + z^2 + 1}$.

Yechilishi: $f(z) = \frac{e^z}{(z^2 + 1)^2}$ funksiya $|z - i| < 1$ doirada bitta maxsus nuqtaga ega:

$z = i$ - ikkinchi tartibli polyus.

$z = i$ nuqtaga nisbatan qoldiqni hisoblaymiz:

$$\operatorname{resf}(i) = \lim_{z \rightarrow i} \frac{d \left[(z^2 + 1)^2 f(z) \right]}{dz} = \lim_{z \rightarrow i} \frac{d(e^z)}{dz} = e^i.$$

Bundan qoldiqlar haqida asosiy teorema asosan quyidagini topamiz:

$$\int_{|z-i|=1} \frac{e^z dz}{z^4 + z^2 + 1} = 2\pi i e^i.$$

3-мисол. Integralni hisoblang $\int_{|z|=1} z^2 \sin \frac{1}{z} dz$.

Yechilishi: $f(z) = z^2 \sin \frac{1}{z}$ funksiya $|z| < 1$ doirada $z=0$ maxsus nuqaga ega.

Maxsus nuqtaning xarakterini aniqlash uchun $f(z)$ funksiyani $z=0$ nuqtaning atrofiida Loraan qatoriga yoyamiz:

$$z^2 \sin \frac{1}{z} = z^2 \left(\frac{1}{z} - \frac{1}{3!z^3} + \frac{1}{5!z^5} - \dots \right) = z - \frac{1}{3!z} + \frac{1}{5!z^3} - \dots$$

Shunday qilib, Loran qatori cheksiz ko'p manfiy darajali a'zolarga ega. Shuning uchun, $z=0$ nuqtasi yagona maxsus nuqta

$$\operatorname{res} f(0) = C_{-1} = -\frac{1}{3!} = -\frac{1}{6}.$$

Integralni hisoblash uchun asosiy qoldiqlar teoremasini qo'llaymiz:

$$\int_{|z|=1} z^2 \sin \frac{1}{z} dz = 2\pi i \cdot \operatorname{res} f(0) = 2\pi i \left(-\frac{1}{6} \right) = -\frac{\pi i}{3}.$$

Adabiyotlar

1. S.Sirojiddinov.,SH.Maxsudov.,M.Saloxiddinov.«Kompleks o'zgaruvchining funksiyalari nazariyasi» Toshkent "O'qituvchi" 1979 y.
2. В.Т.Дубровин «Теория функций комплексного переменного. Теория и практика». Казанский государственный университет-2010
3. Ю.В.Сидоров,М.В.Федорюк,М.И.Шабунин. «Лекции по теории функций комплексного переменного». Москва «Наука». 1982 г.
4. И.И.Привалов. «Введение в теории функции комплексного переменного» Москва. «Наука». 1984 г